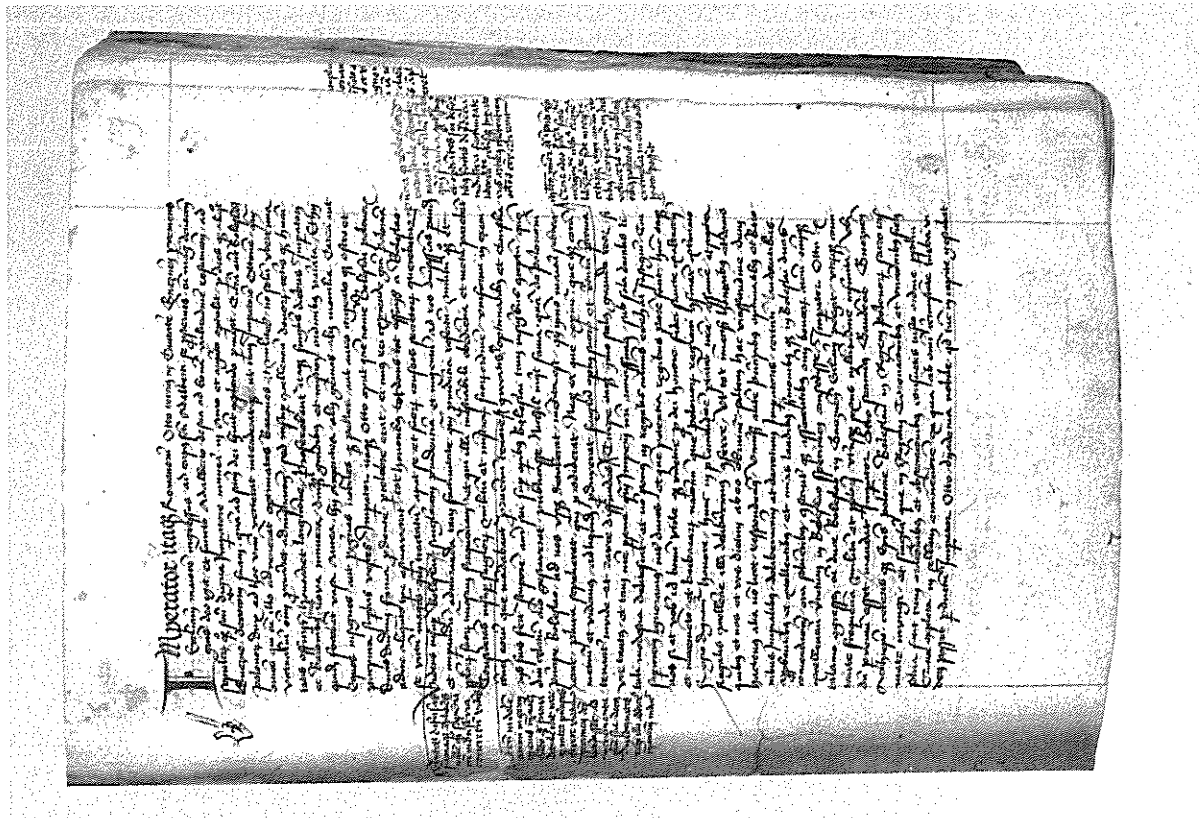

Gallus Anonymus

Kronika a činy polských knížat a vládců

argo 2009

byl slepý.⁴² Při oslavách Měškových sedmých narozenin svolal otce podle obvyklého zvyku shromáždění dvořanů a jiných svých knížat a uspořádal bohatou slavnostní hostinu. Během hodování skrytě z hloubi srdce vzdychal bolestí a studem kvůli chlapcově slepotě. Když se ostatní bavili a podle zvyku tleskali,⁴³ dosáhla radost vrcholu po zprávě, že slepý chlapec opět nabyl zraku. Avšak otec neuvěřil nikomu, dokud matka neodešla z hostiny a neodebrala se k chlapci. Poté rozsekla uzel otcových pochybností a přede všemi přítomnými prohlásila, že chlapec skutečně vidí. Tehdy teprve plně zavládla všeobecná radost, když chlapec poznal ty, které nikdy neviděl, a pohanu své slepoty proměnil v nesmírnou radost.⁴⁴ Tehdy se kníže Zeměmysl pečlivě vyptával starších a moudřejších přítomných, nemá-li chlapecova slepota a jeho osvícení nějaký věštecký význam. Oni prohlášovali, že slepota znamená, že Polsko bylo předtím jako by slepé, a prorokovali, že díky Měškovi má být napříště osvíceno a povzneseno nad sousední národy. A tak se i stalo, byť se to mohlo vykládat i jinak. Polsko bylo vskutku dříve slepé, protože neznalo uctívání pravého Boha ani naučení víry, avšak Měškovým osvícením bylo i samo osvíceno, protože tím, že se stal věřícím, byl polský národ zachráněn před smrtí způsobenou pohanstvím. Bylo totiž zcela v pořádku, že všemohoucí Bůh vrátil Měškovi nejprve zrak tělesný a později i zrak duchovní, aby přes věci viditelné pronikal k poznání věcí neviditelných⁴⁵ a skrze znalost věcí vytušil všemohoucnost Tvůrce. Proč však kolo předbíhá vůz?⁴⁶ Zeměmysl se dožil vysokého věku a rozloučil se s tímto světem.

Kapitola V.

Jak si vzal Měšek za ženu Doubravku

Když Měšek nastoupil na knížecí stolec,⁴⁷ začal osvědčovat své duševní schopnosti i tělesnou zdatnost a častěji úspěšně napadal okolní národy. Dosud se však zmiatal v pohanském poblouznění, protože žil podle svého zvyku se sedmi manželkami. Nakonec požádal o ruku jednu velmi dobrou křesťanku z Čech jménem Doubravka.⁴⁸ Ta se však bránila provdat se za něho, neopustí-li onen zvrácený způsob

Stříbrný denár Měška I. Na aversu motiv kostela s křížem, legenda OCZLTM (zkomolené jméno Misco), na reversu jednoduchý rovnoramenný kříž.

života a nesláb-li, že se stane křesťanem. Teprve když se zavázal, že se vzdá onoho pohanského zvyku a přijme svátosti křesťanské víry, přijela ta paní do Polska s velikou světskou i církevní družinou. Ale ani tak se s ním nespojila manželským svazkem dítěte, dokud se pomalu a důkladně nepřesvědčil o křesťanském způsobu života a zdatnosti církevního řádu, neztřekl se pohanského bludu a nepřipojil se k společenství matky církve.⁴⁹

Kapitola VI.

O Boleslavovi I., jemuž se říkalo Slavný nebo Chrabrý

A tak Měšek jako první z polských knížat dosáhl zásluhou věřící manželky milosti křtu. Jemu v dostatečné plnosti stačí k chvále a slávy, že za jeho doby a skrze něho Výcházející z výsosti⁵⁰ navštívil polské panství.⁵¹ Neboť s touto blahoslavenou ženou zplodil (Měšek) slavného Boleslava, který po jeho smrti mužně spravoval zemi a s Boží pomocí dosáhl takové zdatnosti a moci, že svou znamenitostí, smínil-li to tak říci, pozlatil celé Polsko.⁵² Kdo by dokázal důstojně vypočítat jeho statečné činy nebo zápasy, které svedl s okolními národy, natož je uložit do spisů na věčnou paměť? Cožpak si Boleslav nepodrobil Moravu i Čechy a nezískal v Praze knížecí stolec a nepřenechal jej

svým zástupcům? Cožpak sám častěji v boji nepřemohl Uhry a nepřijel celou jejich zem sahající až k Dunaji ke svému panství? Dosud nezkracené Sasy zkontrol s tak mohutnou silou, že na řece Sále,⁵³ uprostřed jejich území železným sloupem vyznačil hranice Polska. K čemu je třeba jednotlivě vypočítávat jeho vítězství a triumfy nad nevěřícími kmeny, které, jak známo, rozšlapal svýma nohama?⁵⁴ On sám totiž potěl kmeny Selenců,⁵⁵ Pomořanů a Prusů, jež dosud lpěly na svém bezvěrectví, nebo je obrátil na víru a utvrdil je v ní tím, že tam se svolením apoštolského Otce posvětil mnoho kostelů a biskupů, nebo spíše tak jeho prostřednictvím učinil apoštolský Otec. On sám také s velkou úctou přijal blahoslaveného Vojtěcha,⁵⁶ když k němu přišel a při dlouhém putování vytrpěl od svého vzpurného českého lidu mnohá bezpráví, a s důvěrou poslouchal jeho kázání i ponaučení. Jakmile však tento budoucí svatý mučedník roznicený ohněm lásky a kazatelskou horlivostí spatřil, že se víra v Polsku již poněkud rozmohla a že svatá církev vzrostla, vydal se neohroženě mezi Prusy a tam dokončil svůj životní zápas⁵⁷ mučednickou smrtí.⁵⁸ Jeho tělo později vykoupil od samotných Prusů Boleslav, když jej vyvážil zlatem, a s nálezitou poctou je pochoval v sídelním hradě Hnězdně.⁵⁹ Domníváme se, že by rovněž nemělo vymizet z paměti, že v jeho době přišel ke svatému Vojtěchovi císař Ota Ryšavý kvůli modlitbě a usmíření⁶⁰ a také, aby poznal proslulost slavného Boleslava, jak je o tom možné podrobněji číst v knize o mučednickové utrpení.⁶¹ Boleslav jej přijal s takovou poctou a okázalostí, s jakou se slušelo králi přijmout římského císaře a tak významného hosta. Neboť při císařově příjezdu Boleslav připravil podivuhodné zázraky: především seřadil různé šiky bojovníků, potom na rovinaté planině panovníky na způsob sborů, přičemž jednotlivé šiky od sebe oddělovala pestrobarevná různost šatů. A nebyla to laciná pestrost jen tak nějakých ozdob, nýbrž to nejcennější, co se dá nalézt kdekoliv na světě. V Boleslavově době všichni urození bojovníci a urozené ženy nosili místo lněných nebo vlněných šatů pláště z drahých tkanin. Dokonce ani cenné kožesiny, ač byly nové, se na jeho dvoře nenosily bez podšíjí drahými tkaninami a bez zlatých lemů. Zlato bylo totiž v jeho době všude tak rozšířené jako stříbro, stříbro zase bylo laciné

jako sláma. Když římský císař viděl jeho slávu, moc a bohatství, pln obdivu řekl: „Při koruně mého císařství! To, co vidím, je větší, než co jsem poznal z doslechu.“ Po poradě se svými velmoži přede všemi dodal: „Nehodí se pro tak znamenitého a velikého muže, aby byl nazýván jako jeden z mnoha panovníků knížetem nebo hrabětem, nýbrž aby byl slavnostně povýšen na královský trůn a ověčen diadémem.“ A vzal císařský diadém ze své hlavy, položil ho na Boleslavovu hlavu na znamení přátelství a na vítěznou korouhev mu dal darem hřeb z kříže Páně s kopím svatého Mauricia.⁶² Za to mu Boleslav daroval paži svatého Vojtěcha. Ten den je navzájem spojila tak velká úcta, že jej císař ustavil bratrem a spolupracovníkem císařství a nazval ho přítelem a spojencem římského národa. Kromě toho také předal Boleslavovi a jeho nástupcům veškerou moc, jaká při udílení církevních hodností příslušela císařství v polském království nebo v jiných jím poražených krajinách barbarů nebo v těch, které porazí. Dekret s touto dohodou stvrdil papež Silvestr⁶³ privilegiem svatě římské církve.⁶⁴ Poté co byl Boleslav císařem tak slavně povýšen na krále, osvědčil vrozenou štědrost tím, že po dobu tří dnů svého posvěcení vystrojil královskou a císařskou hostinu a každý den vyměnil všechno nádobí a stolní náčiní a nahradil je různým jiným a mnohem cennějším. Po skončení hostiny prikázal číšníkům a stolníkům shromáždit ze všech stolů zlaté a stříbrné nádoby za poslední tři dny, neboť tam žádné dřevěné nebylo, zejména číše a poháry, mísy a podnosy a rohové nálevky a dát je císaři, nikoli jako daň od panovníka, nýbrž aby jej uctil. Stejně tak rozkázal komorníkům přinést rozprostřené ubrusy a záclony, koberce, pokrývky, ubrusy, ručníky a vše, co bylo určeno k prostrání, a odnést to do císařovy komnaty. Kromě toho mu dal také mnoho jiných nádob, hlavně zlatých a stříbrných rozmanitého provedení, různobarevné pláště, šperky dosud nevidaného druhu, drahé kameny a toho všeho mu dal tolik, že císař považoval takové dary za zázrak. Jednotlivá jeho knížata obdaroval tak okázale, že z lidí, kteří mu byli přátelsky nakloněni, učinil své nejlepší přátele. Avšak kdo by mohl vypočítat, kolik a jaké dary dal předním mužům, protože skoro nikdo z jeho osobní služby neoděšel neobdarován. Rozradostněný císař se poté s velkými dary vrátil

k vlastním záležitostem. Boleslav pak, nyní už jako král, obnovil dávný hněv vůči nepřítelům.⁶⁵

Kapitola VII.

Jak Boleslav s mohutnou silou vstoupil na Rus

Především je třeba včlenit do sledu vyprávění, jak slavně a velkolepě pomstil bezpráví spáchané králem Rusů,⁶⁶ který mu odmítl dát svou sestru za manželku. Krále Boleslava to rozhněvalo a s ohromnou silou napadl království Rusů. Když se nejprve pokoušeli klást mu ozbrojený odpor, ale neodvážili se svést bitvu, rozprášíl je jako vítr prach.⁶⁷ Přesto hned nezpomalil své tažení obsazováním pevností nebo hromaděním lupy, jak to obvykle nájezdníci dělají, nýbrž pospíchal do Kyjeva, hlavního sídla království, aby dobyl královský hrad a zároveň zajal krále. Král Rusů z prostoty vlastní tomu lidu zrovna lovil z lodky ryby na háček, když mu znenadání oznámili, že se objevil král Boleslav. Nemohl tomu hned uvěřit, když mu však tuto zprávu přinášeli další a další lidé, ujistil se o tom a vyděsil se. Teprve potom dal zároveň palec a ukazovák do pusy a podle rybářského zvyku potřel háček slinou a k hanbě svého národa prý pronesl tato památná slova: „Poněvadž se Boleslav tomuto umění neoddal,⁶⁸ nýbrž si zvykl nosit zbroj, rozhodl se Bůh vydat do jeho rukou tento hrad, království Rusů i bohatství.“ Toto vyřkl a bez dalších slov se obrátil na útěk. Boleslav vstoupil bez odporu do velkého a bohatého sídla,⁶⁹ vytasil meč z pochvy a udeřil jím na Zlatou bránu.⁷⁰ A když se jeho lidé divili, proč tak učinil, vysvětlil jim to se smíchem a vtípem: „Tak jako byla v této hodině Zlatá brána tímto mečem protažena, tak bude následující noci potrestána sestra zbabělého krále, kterou mi nechtěl dát za ženu. Nespočine s Boleslavem na manželském loži, ale ulehne urážka našeho rodu a Rusové jej vnímali jako potupu a hanbu.“ Tak řekl a svá slova naplnil skutky. Král Boleslav se zmocnil přebohatého sídla a velmi mocného ruského království na dobu deseti měsíců, odkud neúnavně posílal do Polska peníze. Protože ovládal tak početná panství a svého syna Měška ještě nepokládal za způsobilého

zastávat vládu,⁷¹ jedenáctý měsíc tam místo sebe ustanovil pánem jednoho Rusa ze svého rodu⁷² a se zbylým pokladem se vydal zpět do Polska. Když se s nesmírnou radostí a s penězi vracel a již se blížil k hranicím Polska, sledoval ho z týlu uprchlý král Rusů, který sebral síly ruských knížat, spolu s Polovci a Pečeněhy⁷³ a pokoušel se s ním utkat v bitvě u řeky Bugu,⁷⁴ jist si svým vítězstvím. Domníval se totiž, že Poláci, podobně jako lidé chlubití se tak velkým vítězstvím a kořistí, již všichni pospíchají do svých domovů, jak to dělají vítězové, kteří se blíží k hranicím své země a kteří byli dlouhou dobu ze své vlasti, bez dětí a žen. A nemyslel si to bezdůvodně, protože velká část polského vojska se již rozprchla, aniž by o tom král věděl. Když však král Boleslav viděl, že z jeho bojovníků už zbývá jen málo a nepřítel je skoro stokrát víc, promluvil ke svým bojovníkům, nikoliv jako bojácný a vyděšený, ale jako statečný a prozíravý vůdce takto: „Není třeba dlouho povzbuzovat poctivé a zkušené válečníky, ani oddalovat triumf, který se nám naskytá, nýbrž máme přiležitost ukázat tělesné síly a statečnost ducha. Neboť k čemu nám je, že jsme předtím vybojovali tolik znamenitých vítězství nebo že jsme si podrobili tak velká království a nashromáždili tak ohromné cizí bohatství, kdybychom teď náhodou poražení měli ztratit toto všechno spolu s naším vlastním jméním? Důvěřuji však Božimu milosrdenství a vaši osvědčené statečnosti, neboť budete-li v bitvě mužně vzdorovat, budete-li na ně, jak jste zvyklí, statečně útočit, vzpomenete-li si na vlastní vychloubání a sliby dané při rozdělávání kořisti a na mých hostinách, učiníte dnes jako vítězové konec nepřetržitým útrapám a nadto dosáhnete věčné slávy a triumfálního vítězství. Jestliže však budete poraženi, v což nevěřím, neboť jste teď pány, vy i vaši synové se stanete otroky Rusů a kromě toho budete potupně pykat za způsobenou příkoří.“ Když k nim Boleslav asi takto promlouval, všichni jeho bojovníci vytáhli svorně svá kopí a odpověděli, že raději chtějí přijít domů s triumfem než s kořistí a hanbou. Tehdy král Boleslav každého jmenovitě povzbudil a jako žíznlivý lev pronikl do nejhustších nepřátelských šiků.⁷⁵ Není v mých silách popsat, jak strašnou řeč tam rozpoutal proti těm, kteří se mu postavili na odpor. Nikdo by ani nebyl schopen přesně spočítat tisíce zabitých nepřítel, jichž

se, jak známo, k bitvě shromáždil bezpočet, a jen málokdo si zachránil život útekem. Mnozí lidé, kteří přišli po mnoha dnech zdaleka na místo bitvy, totiž tvrdili, že tam bylo prolito tolik krve, že nikdo nemohl kráčet přes celou tu pláň, leda se musel brodit krví nebo šlapat po mrtvolách, a že celá řeka Bug měla spíše barvu krve než říční vody. Od té doby však platila Rus dlouho Polsku daně.

Kapitola VIII.

O spanilosti a moci slavného Boleslava

Početnější a větší jsou tedy Boleslavovy skutky, než bychom je mohli popsat nebo o nich vyprávět pouhými slovy. Neboť který matematik by mohl udat přesnější počet jeho obrněných šiků, natož popsat takové množství vítězství a triumfů? Z Poznaně měl totiž 1300 těžkooděnců a 4000 štitonošů, z Hnězdna 1500 těžkooděnců a 5000 štitonošů, z vladislavského hradu⁷⁶ 800 těžkooděnců a 2000 štitonošů, z Hedčce⁷⁷ 300 těžkooděnců a 2000 štitonošů.

Tito všichni velmi silní
a pro války vycvičení⁷⁸

vstupovali do bojů v době Boleslavovy vlády. Vyprávět o jiných hradech a pevnostech by pro nás byla dlouhá a nekonečná práce a pro vás by to asi bylo úmorné poslouchat. Abych vás však ušetřil nudných výčtů, sdělím vám bez počítání toto množství. Král Boleslav měl totiž víc těžkooděnců, než má nyní celé Polsko štitonošů; v Boleslavově době bylo v Polsku téměř tolik bojovníků, kolik je tam nyní lidí všech stavů.⁷⁹

Kapitola IX.

O ctnosti a šlechtnosti slavného Boleslava

Taková byla válečnická velkolepost krále Boleslava a o nic menší nebyla jeho ctnost duchovní poslušnosti. Neboť své biskupy a kaplany choval v takové úctě, že si nedovolil sednout, když oni stáli,

a nenazýval je jinak než „páný“. Boha ctíl s nejvyšší zbožností, svatou církev vyvyšoval a zahrnoval ji královskými dary.⁸⁰ Nadto také proslul velikou dávkou spravedlnosti a pokory. Když si totiž ubohý sedlák nebo nějaká žena stěžovali na některého knížete nebo velmože,⁸¹ třebas byl zahrnut velkými úkoly a zaměstnán početnými zástupy velmožů i bojovníků, nehnul se z místa dříve, dokud popořadě nevyslechl spor stěžovatele a neposlal komorníka pro toho, komu byla stížnost určena. Toho stěžovatele mezitím světil některému ze svých důvěrníků, který jej měl chránit, a když přicházel protivník, měl spor přenášet na králova bedra a sedláka nabádal jako otec syna, aby nepřítomného bezdůvodně neobviňoval a aby sám na sebe neobracel nespravedlivými stížnostmi hněv, kterým planul proti druhému. Obviněný, který byl velmi rychle zavolán, se nerozpakoval přijít ani nechtěl pod nějakou záminkou zmeškat den stanovený králem. Když přicházel velmož, pro něhož poslal, nedával mu (Boleslav) najevo žádné rozladění. Naopak jej přijal s radostným a přívětivým výrazem ve tváři, pozval ho ke stolu a spor nerozřešil ještě týž den, nýbrž den následující nebo ten třetí. A záležitost chudáka projednával tak pečlivě jako nějakého významného velmože. Ó, jak velká byla Boleslavova moudrost a dokonalost! Na soudu osobám nestranil,⁸² lid řídil s velkou spravedlností a vážnost církve a poměry v zemi udržoval na nejvyšší úrovni. K této slávě a důstojnosti Boleslav dospěl díky spravedlnosti a nestrannosti, tedy ctnostem, na nichž na počátku vyrostla moc římské říše. Všemohoucí Bůh ozdobil krále Boleslava tak velkou ctností, tak velkou mocí a tak velkým vítězstvím podle toho, kolik v něm poznal dobroty a spravedlnosti k sobě samému a k lidem. Boleslava provázela taková sláva, taková hojnost věcí a taková radost, jakou zasluhovala jeho poctivost a štědrost.⁸³

Kapitola X.

O Boleslavově bitvě s Rusy

Ponechme však připomínku těchto věcí následující straně a vzhledem k novosti skutku představme jednu jeho dosti pamětihodnou bitvu a při rozvažování nad touto událostí dávejme přednost pokoře před